


Yiyecek İçecek Endüstrisinin Finansal Performansının Analizi: Türkiye ve Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması*

Financial Performance Analysis of Food and Beverage Industry: Comparison of Turkey and European Countries

Doç.Dr. Erdinç KARADENİZ 
Mersin Üniversitesi
Turizm Fakültesi
E-posta: ekaradeniz@mersin.edu.tr

Fatma Senem BEYAZ 
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: senembyz@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de ve Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmelerinin likidite, finansal yapı, faaliyet verimliliği ve karlılık durumlarının karşılaştırmalı olarak oran analizi yöntemiyle incelenmesidir. Türkiye yiyecek içecek endüstrisine ilişkin veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın yayınladığı 2014–2016 dönemine ait endüstri ortalamalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Avrupa yiyecek içecek endüstrisine ait finansal oranların ortalamasının belirlenmesinde ise Avrupa’da faaliyet gösteren ve sağlıklı verilerine ulaşılan, 40 adet yiyecek içecek işletmesinin finansal durum ve kar-zarar tablolarından yararlanılmıştır. Analizde, oran analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda likidite, finansal yapı, faaliyet verimliliği ve karlılık durumları açısından Avrupa’daki yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin Türkiye’deki yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerden daha iyi bir performans gösterdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Analiz, Oran Analizi, Yiyecek-İçecek İşletmeleri, Türkiye, Avrupa Ülkeleri.

Abstract

The main purpose of this study is to investigate comparatively the liquidity, financial structure, operational productivity and profitability performance of food and beverage companies operating in Turkey and European countries by using ratio analysis. The data related to Turkey's food and beverage industry, as published by the Central Bank of the Republic of Turkey 2014-2016 period were obtained from industry averages. The data for the European food and beverage industry were obtained from the statement of financial position and profit-loss statement of the achievement of reliable data from the 40 food and beverage companies operating in Europe. The ratio analysis method was used in the analysis. In conclusion of analysis, it has been identified, in terms of liquidity, financial structure, operational productivity and profitability of the food and beverage companies operating in European countries are performing better than food and beverage companies operating in Turkey.

Key Words: Financial Analysis, Ratio Analysis, Food & Beverage Companies, Turkey, European Countries.

*Bu çalışma, 2018 yılı Temmuz ayında Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda kabul edilen “Yiyecek İçecek Endüstrisinin Finansal Performansının Analizi: Uluslararası Bir Karşılaştırma” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

1. Giriş

Dünya genelinde yaşanan ekonomik ve finansal krizler, siyasi, teknolojik, ticari ve sosyal değişimler işletmelerin faaliyet yapılarının değişmesine, endüstrilerin de zaman zaman küçülmesine veya genişlemesine neden olabilmektedir. Bu süreçte, geleceğe yönelik yatırım ve finansman planlarını gerçekçi bir şekilde yapabilen, finansal yapılarını güçlü bir şekilde koruyarak sürekli kontrol altında tutan, etkin ve rasyonel varlık-kaynak yönetimini gerçekleştiren işletmelerin ise başarılı olarak varlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. İşletmelerin varlıklarını sürdürülebilir kılmaları, geleceğe ilişkin finansman ve yatırım planlamalarını yapabilmeleri ve ekonomik veya finansal krizlerden korunmaları için üretim, faaliyet ve finansmanla ilgili maliyetleri ile faiz, likidite ve kur risklerinin kontrolünü en iyi şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda işletmelerin finansal yapılarını etkin bir şekilde analiz etmeleri önem taşımaktadır.

Yiyecek-içecek endüstrisi, insanların hayati fonksiyonlarını sürdürebilmek için gereksinim duydukları yiyecek ve içecekleri hazırlayıp, söz konusu yiyecek ve içecekleri bir sistem çerçevesinde sunan ve gün geçtikçe gelişim gösteren bir endüstri olarak kabul edilmektedir (Sönmez, 2008). Yiyecek içecek işletmeleri, sahip olduğu donanımla ve sunduğu hizmetin kalitesiyle kişilerin öncelikle yeme ihtiyaçlarını karşılayan, sonrasında ise dinlenme hizmeti sunan işletmelerdir (Türksoy, 2002).

Günümüzde insanların gerçekleştirdikleri seyahatlerin bir neticesi olarak, yeme içme gereksinimlerinin yanı sıra ev dışında yemek yeme kültürü de büyük bir ivme kazanmıştır (Yılmaz, 2012). TÜRSAB Gastronomi Turizmi Raporu'na (2014) göre, 2014 yılında seyahatlerinde Türkiye'yi tercih eden turistlerin gerçekleştirdiği toplam harcama miktarının 6 milyar 523 milyon dolarının yani toplam harcamaların %19'unun yeme içme faaliyetlerinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu bağlamda, turist harcamalarının beşte birinin yani kişi başı 157,5 dolarlık harcamanın yeme içme için yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Hane halkı restoran harcamaları itibarıyla Türkiye'de 2006 yılında toplam 5 milyar dolar ciro sağlayan yiyecek içecek endüstrisi, 5 yıl içerisinde 3 kat büyüme gerçekleştirmiş ve 2011 yılında endüstrideki cironun 14 milyar dolara ulaştığı belirlenmiştir. 2015 yılında ise endüstri büyüklüğünün 24,7 milyar dolara ulaştığı görülmüştür. 2016 yılında ise hane halkı ev dışı tüketim harcamalarında bir önceki yıla göre düşüş görülmüş ve hane halkı restoran harcamalarının 18 milyar dolar civarında gerçekleştiği belirtilmiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Türkiye'deki enflasyonun son 15 yıl içerisindeki en yüksek değerinde gerçekleşmesidir. Ancak, söz konusu durum enflasyonun yanında ithal ve yerli ürünlere uygulanan yüksek vergilerden de kaynaklanmaktadır. Türkiye ekonomisi içsel ve dışsal politik etmenlerden, ithalat ve ihracat politikalarından ve terörden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu durum yiyecek içecek endüstrisini de doğrudan olumsuz etkileyebilmektedir (TAVAK Vakfı Araştırma Raporu, 2016).

Yiyecek içecek endüstrisinin giderek önem kazanması nedeniyle bu endüstri içerisinde yer alan işletmelerin finansal olarak performansının artırılması ve işletme faaliyetlerinin sürekliliği konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir. Literatür incelendiğinde genel olarak yiyecek içecek işletmelerinin; faaliyet gösterdikleri endüstride yaşanan eğilimleri takip edemedikleri, başarılı yatırım fizibilitesi yapamadıkları ve bu bağlamda gerçekçi gelir tahminleri gerçekleştiremedikleri ifade edilmektedir. Ayrıca bu işletmelerin finansal performans ölçütlerinden sınırlı bir ölçüde yararlandıkları, dönen varlıklarıyla kısa süreli yükümlülüklerini karşılama hususunda zorluk çektikleri, sermaye yetersizlikleri yaşadıkları ve yabancı kaynak kullanımının toplam kaynaklar içinde geniş bir paya sahip olduğu dolayısıyla finansal risk taşıdıkları

görülmektedir. Buna ek olarak yine bu işletmelerin aktif devir hızının arzu edilen düzeyde olmadığı, özellikle küçük ölçekli işletmelerin faaliyetleri sonucunda fon kaynağı yaratamadıkları, yatırım ve üretim aşamalarında yüksek maliyetlere katlandıkları, atıl kaynak ve yüksek enerji-stok ve personel maliyetlerine katlandıkları, satış, genel yönetim ve finansman giderleri ile kambiyo zararlarının kar marjlarının düşük gerçekleşmesine neden olması gibi finansal sorunlar yaşadıkları tarafımızca saptanmıştır (Kim ve Ayoun, 2005; Doğdubay, 2006; Canina ve Carvell, 2008; Doğdubay ve Sarıoğlan, 2010; Karadeniz ve diğ., 2011; alışkan, 2013; Koşan ve Karadeniz, 2014; Ngary ve diğ., 2014; Karadeniz ve diğ., 2015; akıcı ve diğ., 2016; Karadeniz ve diğ., 2016; Karadeniz ve diğ., 2016; Planinc ve Kukanja, 2016; Karadeniz ve diğ., 2017).

Yukarıda bahsedilen finansal sorunların, etkin bir finansal planlama ve amaca uygun finansal analiz tekniğinin uygulanmasıyla elde edilen sonuçlara göre önlemlerin alınması ile zleceği göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmanın amacı, ülke ekonomilerine büyük katkılar sağlayan yiyecek içecek endüstrisinin Türkiye'deki ve Avrupa lkelerindeki finansal performansının, finansal analiz tekniklerinden biri olan oran yöntemiyle analiz edilerek uluslararası bağlamda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir. Çalışma belirlenen amaçlar doğrultusunda beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar özetlenmektedir. nc blmde araştırmada kullanılan veriler ve analiz yöntemi hakkında bilgi verilmektedir. Dördüncü blmde analiz sonuçları bulgular başlığı altında sunulmaktadır. Sonuç kısmında ise araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve genel bir değerlendirme yapılarak öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. Literatür

Finansal analiz kapsamında oran analizinin kullanıldığı çalışmalar incelendiğinde; gıda endüstrisine (Kaderli, 2006; Perçin ve Ustasüleyman, 2007; Tektaş ve Tosun, 2010; Dizkırıncı, 2014), sağlık hizmetleri endüstrisine (zglbaş ve diğ., 2008; Karadeniz, 2016; Karadeniz ve Koşan, 2017), havayolu yolcu taşımacılığı endüstrisine (Koçyiğit, 2009), deniz ve kıyı sularında yük taşımacılığı endüstrisine (Dursun ve Erol, 2012), enerji endüstrisine (İskenderoğlu ve diğ., 2015) ve imalat endüstrisine (Karadeniz ve diğ., 2017) yönelik analizlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Literatür taraması kapsamında yiyecek içecek işletmelerine ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde ise araştırmalarda finansal performansın llmesine yönelik olarak genelde karşılaştırmalı analiz yöntemine, DuPont analiz tekniğine, en çok da oran analizi tekniğine başvurulduğu gözlemlenmiştir.

Kim ve Ayoun (2005), çalışmalarında konaklama, restoran, havayolu ve eğlence alt endüstrilerini oran analizi yardımı ile karşılaştırmışlardır. Analiz sonucunda likidite açısından, eğlence hizmetleri endüstrisi dışında kalan tüm endüstrilerin başarılı olduğu belirlenmiştir. Varlık kullanım oranları dikkate alındığında, genel olarak restoranların varlıklarını analiz edilen diğer endüstrilerin çoğuna göre daha etkili bir şekilde yönettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, restoran endüstrisinin aktif karlılığı açısından eğlence endüstrisinden önemli ölçüde daha iyi olduğu belirtilmiştir.

Canina ve Carvell (2008), Compustat veri tabanında yer alan ve 1994-2003 yılları arasındaki yıllık finansal tablolarına ulaşılan 111 restoran işletmesinin likiditesini ölçmüşlerdir. Sonuçların sadece restoran işletmecilerine ve franchise işletmelere özgü olmadığını göstermek için 2380 imalat işletmesi de her bir likidite ölümü kapsamında incelenmiştir. Analiz sonucunda ise, statik açıdan yani cari oran ve asit-test oranları açısından imalat işletmelerinin likiditelerinin yüksek olduğu, buna karşın restoran

işletmelerinin likidite oranlarının standart değerlerin altında kaldığı ve kısa vadeli finansal risk taşıdıkları gözlemlenmiştir.

Karadeniz ve diğ.(2011), çalışmalarında 1990-2008 yıllarına ilişkin konaklama ve yiyecek hizmetleri alt endüstrisinin finansman kararlarını değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda, otel ve lokantalar endüstrisinin duran varlık ağırlıklı olduğu, yabancı kaynaklarla özkaynakların pasif toplamı içerisindeki ortalama ağırlıklarının birbirine yakın olduğu, gözlemlenmiştir. Öte yandan, analiz kapsamındaki yıllar içerisinde endüstride kullanılan devamlı sermayenin endüstrinin sahip olduğu sabit varlıkları karşılamada yetersiz olduğu saptanmıştır.

Kim ve Gu (2013), çalışmalarında restoran endüstrisinde üç farklı temaya sahip 68 restoranın 1996-2000 yılları arasındaki riskten arındırılmış performanslarını incelemişlerdir. Çalışmada performansları karşılaştırmak üzere Sharpe, Treynor ve Jensen Endeksleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda fast food restoranlarının en iyi performansı gösterdiği, ardından tam hizmet veren restoranların ve daha sonra ekonomi/büfe restoranlarının olduğu belirlenmiştir.

Koşan ve Karadeniz (2014), çalışmalarında konaklama ve yiyecek hizmetleri alt endüstrisinin finansal performansını DuPont finansal analiz sistemiyle incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, endüstrinin maliyet ve gider kalemlerinin yüksek olduğu aktif devir hızının arzu edilen düzeyde olmadığı ve yabancı kaynak kullanımının toplam kaynaklar içerisinde oldukça yüksek bir paya sahip olduğu ve yıllar itibarıyla artış eğiliminde olduğu dolayısıyla finansal riskin fazla olduğu belirlenmiştir.

Karadeniz ve diğ. (2015), çalışmalarında konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri alt endüstrisindeki küçük, orta ve büyük işletmeler olmak üzere toplamda 453 işletmenin banka kredisi kullanım düzeylerini analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda, ölçek ayrımı yapılmaksızın genel olarak endüstrideki işletmelerin aktiflerini ağırlıklı olarak yabancı kaynaklarla finanse ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca, küçük ölçekli işletmelerde yabancı kaynaklar içerisindeki banka kredilerinin kullanım oranının artış gösterdiği ancak orta ve büyük ölçekli işletmelerde ise azaldığı saptanmıştır.

Karadeniz ve diğ. (2016), çalışmalarında konaklama ve yiyecek içecek hizmetleri alt endüstrisindeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin finansal performansını karşılaştırmalı tablolar analiz tekniği ile incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, büyük ölçekli işletmelerde varlık ve kaynak yapısının dengeli olduğu, ancak orta ve küçük ölçekli işletmelerde bu dengenin sağlanamadığı belirlenmiştir. Gelir tablosundaki değişimler dikkate alındığında ise satışların maliyetinin büyük ve orta ölçekli işletmelerde satışlardan daha hızlı artış gösterdiği, ancak küçük ölçekli işletmelerde satışlardaki artışın altında kaldığı saptanmıştır. Bununla beraber genel yönetim giderlerinin, finansman giderlerinin ve kambiyo zararlarının tüm ölçeklerdeki işletmelerin karlılığını artırması hususunda engel teşkil ettiği belirlenmiştir.

Karadeniz ve diğ. (2016), çalışmalarında konaklama ve yiyecek hizmetleri alt endüstrisindeki işletmelerin ölçek bazında fon akım analizlerini gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda, ölçek ayrımı olmaksızın işletmelerin sağladıkları fonları duran varlık yatırımlarında kullandıkları ve duran varlık yatırımlarını uzun vadeli banka kredileriyle karşılama eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Planinc ve Kukanja (2016), çalışmalarında 1994-2014 yılları arasında Slovenya'da yaşanan farklı sosyo-politik ve ekonomik değişikliklerin Slovenya yiyecek içecek endüstrisine olan etkilerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda restoran

işletmelerinin dönen varlıklarıyla kısa süreli yükümlülükleri karşılayamadığı ve sermayesinin her geçen gün eriyerek borçlanmalarla karşı karşıya kaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği'ne (AB) katılım sürecinin, net satış gelirleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ancak finansal ve ekonomik krizin restoranların toplam finansal performansını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karadeniz ve diğ. (2017), çalışmalarında Türk turizm endüstrisini meydana getiren konaklama, yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, seyahat acentesi ve tur operatörlüğü faaliyetleri ve spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri alt endüstrilerinin finansman kararlarını karşılaştırmalı olarak analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda, turizm alt endüstrilerinin daha çok yabancı kaynaklarla finansmanı tercih ettikleri ve yabancı kaynakların daha çok kısa vadeli yabancı kaynaklar olduğu gözlemlenmiştir. Öte yandan, seyahat acentesi ve tur operatörlüğü faaliyetleri dışındaki endüstrilerde varlık yapısının ağırlıklı olarak duran varlıklardan oluştuğu belirlenmiştir.

Yukarıda özetlenen çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde bir ülkedeki yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin finansal performansının belirli zaman aralıkları itibarıyla ölçüldüğü görülmektedir. Buna karşın uluslararası bağlamda karşılaştırmalı olarak yiyecek içecek işletmelerinin finansal performansının ölçüldüğü bir çalışmaya tarafımızca saptanmamıştır. Dolayısıyla çalışmanın literatürdeki bu eksikliği gidermesi bağlamında önemli olduğu düşünülmektedir.

3. Yöntem

Bu araştırmanın amacı, Türkiye ve Avrupa ülkelerindeki yiyecek içecek işletmelerinin finansal performanslarının ve finansal sorunlarının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesidir. Bu amaçla, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından hazırlanan ve yayınlanan sektör bilançolarından yararlanarak, Türkiye'de yiyecek-içecek endüstrisini oluşturan işletmelerle, Avrupa'daki halka açık yiyecek içecek işletmelerinin 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin finansal performans ölçümüne çalışılmıştır. Araştırmanın kapsamı, TCMB'de yer alan konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri endüstrisinin alt endüstrisi olan yiyecek- içecek endüstrisini oluşturan 72 tane işletmeden ve Avrupa'da 9 ülke borsasında işlem gören 40 adet halka açık yiyecek içecek işletmesinden oluşmaktadır. Analize dahil edilen Avrupa'da işlem gören halka açık yiyecek içecek işletmelerinin isimleri, işlem gördükleri borsalar ve ülkeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1: Analiz Kapsamında Avrupa Ülkelerindeki Yiyecek İçecek İşletmeleri

YIYECEK İÇECEK İŞLETMELERİ	ÜLKE (BORSA)
Restaurant Group PLC, Fuller Smith &Turner, Greene King PLC, Greggs PLC, Heavitree Brewery, Whitbread PLC, Marston's PLC, Young & Co's Brewery, Compass Group PLC, J D Wetherspoon PLC, EI Group PLC, Richoux Group PLC, Domino's Pizza Group, Punch Taverns PLC, Mitchells & Butlers, DP Poland PLC, SSP Group PLC, Fulham Shore PLC, Tasty PLC, Brighton Pier Group, Patisserie Holdings, Revolution Bars Group, Comptoir Group.	İngiltere (Londra)
Sodexo SA, Bernard Loiseau SA, Groupe Flo SA, Elior Group, Poulailion SA.	Fransa (Paris)
SfinksPolska SA, Amrest Holdings SE, Sakana SA, Mex Polska SA.	Polonya (Varşova)
RestamaxOyj, Kotipizza Group Oyj	Finlandiya (Helsinki)
Home Meal Replacement SA, Telepizza Group SA	İspanya (Madrid)
SIF Hoteluri SA	Sırbistan (Belgrat)
AutogrillSpA	İtalya (Borsa İtalya)
Ibersol SGPS SA	Portekiz (Lizbon)
RosinterRestorants Holding PAO	Rusya (Moskova)

Çalışmada kullanılan veriler bağlamında Türkiye açısından, TCMB tarafından yayımlanan Yiyecek İçecek Endüstrisinin 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ait konsolide bilanço ve gelir tabloları ile standart oranları kullanılmıştır. Avrupa açısından ise 9 ülke borsasında işlem gören 40 halka açık yiyecek içecek işletmesinin Thomson Reuters Eikon finansal veri tabanından elde edilen finansal tablolarından yararlanılmıştır.

Analizde yiyecek içecek işletmelerinin finansal performanslarını ortaya koymak amacıyla işletmelere finansal analiz tekniklerinden biri olan oran analizi uygulanmıştır. Oran analizi kapsamında, işletmelerin likidite, finansal yapı, faaliyet ve karlılık oranları TCMB tarafından yayınlanan oran formülleri baz alınarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda, likidite oranlarına ilişkin 5 oran, finansal yapı oranlarına ilişkin 7 oran, devir hızlarına ilişkin 7 oran ve karlılık oranlarına ilişkin 10 oran ve toplamda 29 oran uygulanmıştır. Sonuç olarak, çalışma evreni içerisinde yer alan işletmelere 2014, 2015 ve 2016 yıllarına yönelik olarak toplam 3741 gözlem gerçekleştirilmiştir. Analizde Türkiye açısından TCMB tarafından yayımlanan Yiyecek- İçecek Hizmeti Faaliyeti Sektörünün oran ortalamaları alınmış, Avrupa'daki halka açık yiyecek içecek işletmelerinin de finansal oranları hesaplanıp ortalamaları alınmıştır. Elde edilen oranlar, ortalamalar bağlamında ve finans literatüründe kabul görmüş teorik bilgiler yardımıyla karşılaştırmalı olarak açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Analizde kullanılan oran analizi finans teorisinde en fazla kullanılan finansal analiz tekniklerinden birisidir. Finansal analiz geniş anlamda, yatırım ve kredi kullanma ve/veya kullandırma ve fiyat koyma gibi işletmeyle ilgili kararların verilmesi, işletmenin hedeflerini gerçekleştirme ve verimlilik düzeyinin tespiti için yapılan bir dizi analizdir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013). Oran analizi ise finansal tablolardaki kalemler arasındaki ilişkilerin açıklanması temeline dayanmaktadır. Oran, finansal analizde finansal tablolarda yer alan iki kalem arasındaki ilişkinin basit matematiksel ifadesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu ilişki, diğerinin yüzdesi şeklinde, katı şeklinde ya da basit bir orantı şeklinde ifade edilmektedir. Hesap ve hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurarak işletmenin; likidite durumu, finansal yapısı, karlılığı ve çalışma durumu hususlarında bir fikir edinmeye çalışılmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2001; Küçüksavaş, 2005).

Finansal performansı ölçmeye yönelik olarak uygulanan oran analizinde hesaplanan oranlar ve söz konusu oranların formülleri aşağıdaki tabloda belirtilmektedir (Aydın, Başar ve Coşkun,2014; Çabuk ve Lazol,2008; Bakır ve Şahin, 2009; TCMB Sektör Bilançoları Oran Formülleri, 2017);

Tablo 2: Analizde Kullanılan Oranlar ve Hesaplama Formülleri

LİKİDİTE ORANLARI	
Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Asit-Test Oranı	Dönen Varlıklar – (Stoklar + Gelecek Aylara Ait Giderler + Diğer Dönen Varlıklar) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Nakit Oranı	(Hazır Değerler + Menkul Kıymetler) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Stokların Dönen Varlıklara Oranı	Stoklar / Dönen Varlıklar
Kısa Vadeli Alacakların Dönen Varlıklara Oranı	(Kısa Vadeli Ticari Alacaklar + Diğer Kısa Vadeli Alacaklar) / Dönen Varlıklar

Tablo 2'nin devamı

FİNANSAL YAPI ORANLARI	
Kaldıraç Oranı	Yabancı Kaynaklar / Toplam Kaynaklar
Öz Kaynakların Kaynak Toplamına Oranı	Öz Kaynaklar/ Toplam Kaynaklar
Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar/ (Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar + Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar)
Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar/ (Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar + Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar)
Dönen Varlıkların Aktif Toplamına Oranı	Dönen Varlıklar / Varlık (Aktif) Toplamı
Mad. Duran Varlıkların Aktif Toplamına Oranı	Maddi Duran Varlıklar (Net) / Varlık (Aktif) Toplamı
Mad. Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı	Maddi Duran Varlıklar (Net) / Öz Kaynaklar
FAALİYET ORANLARI	
Stok Devir Hızı	Satışların Maliyeti (Cari Yıl) / ((Önceki Yıl Stok. + Cari Yıl Stok.)/2)
Alacak Devir Hızı	Net Satışlar / (Kısa Vad. Tic. Alacaklar + Uzun Vad. Tic. Alacaklar)
Çalışma Sermayesi Devir Hızı	Net Satışlar / Dönen Varlıklar
Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı	Net Satışlar / Maddi Duran Varlıklar (Net)
Duran Varlıklar Devir Hızı	Net Satışlar / Duran Varlıklar
Öz Kaynaklar Devir Hızı	Net Satışlar / Öz Kaynaklar
Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Aktif Toplamı
KARLILIK ORANLARI	
Öz Kaynak Karlılığı	Net Kâr / Öz Kaynaklar
Aktif Karlılığı	Net Kâr / Aktif Toplamı
Ekonomik Rantabilite	Vergiden Önceki Kâr + Finansman Gid. / Pasif Toplamı
Brüt Kar Marjı	Brüt Satış Kârı/Net Satışlar
Satışların Maliyetinin Net Satışlara Oranı	Satışların Maliyeti/ Net Satışlar
Faaliyet Kâr Marjı	Faaliyet Karı / Net Satış Tutarı
Faaliyet Giderlerinin Net Satışlara Oranı	Faaliyet Giderleri / Net Satışlar
Net Kâr Marjı	Net Kâr/ Net Satışlar
Faiz Giderlerinin Net Satışlara Oranı	Finansman Giderleri / Net Satışlar
Faiz ve Vergiden Önceki Kârın Faiz Giderlerine Oranı	(Vergiden Önceki Kâr + Finansman Giderleri) / Finansman Giderleri

4. Bulgular

Bu bölümde Türkiye’de ve Avrupa’da faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmelerinin hesaplanan likidite, finansal yapı, faaliyet ve karlılık oranlarına ait endüstri ortalamaları finans literatüründe kabul görmüş optimal değerler baz alınmak suretiyle değerlendirilmiş ve Türkiye ve Avrupa bağlamında karşılaştırmalı olarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2014 ve 2016 yılları arasında, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmeleri ile Avrupa ülkelerindeki yiyecek-içecek işletmelerinin likidite oranlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo 3:Türkiye ve Avrupa Yiyecek-İçecek Endüstrisi Likidite Oran Ortalamaları

LİKİDİTE ORANLARI	TÜRKİYE			AVRUPA		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Cari Oran	1,16	1,12	1,08	1,04	1,17	1,15
Asit-Test Oranı	0,70	0,69	0,63	0,87	0,96	0,99
Nakit Oranı	0,19	0,13	0,08	0,51	0,58	0,58
Stoklar/Dönen Varlıklar Oranı	0,30	0,29	0,32	0,13	0,14	0,13
Kısa Vadeli Alacaklar/Dönen Varlıklar Oranı	0,42	0,42	0,41	0,30	0,30	0,35

Likidite oranları, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme kapasitesinin ölçülmesinde ve işletme sermayesinin yeterli olup olmadığının saptanmasında kullanılmaktadır (Toroslu ve Durmuş, 2016). Tablo 3 incelendiğinde, hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin cari oran ortalamalarının finans teorisinde belirtilen standardı olan 1,5 veya 2'nin altında kalması nedeniyle kısa vadeli borç ödeme güçlerinin çok güçlü olmadığını söylemek mümkündür. Buna karşın Avrupa yiyecek içecek endüstrisinde işletmelerin kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünün 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye yiyecek içecek endüstrisi işletmelerine nazaran daha fazla olduğu söylenebilir. Yine Türkiye açısından cari oran ortalamalarının yıllar itibariyle azalan bir eğilim içinde olduğu görülmektedir.

Asit-Test oranı bağlamında bulgular incelendiğinde, analiz döneminde hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin asit-test oranlarının finans teorisinde belirtilen standardı olan 1'in altında kalması nedeniyle kısa vadeli borç ödeme güçlerinin çok güçlü olmadığını söylemek mümkündür. Buna karşın Avrupa yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin stokları dışındaki diğer dönen varlıklarının, kısa vadeli borçlarını karşılayabilme düzeyinin Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yine Türkiye açısından asit test oran ortalamalarının yıllar itibariyle azalan bir eğilim içinde olduğu, buna karşın Avrupa açısından asit test oran ortalamalarının yıllar itibariyle artan bir eğilim içinde olduğu görülmektedir.

Nakit oranı bağlamında bulgular incelendiğinde, analiz döneminde Avrupa yiyecek-içecek endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin nakit oranlarının finans teorisinde belirtilen standardı olan 0,20'nin üstünde olması nedeniyle kısa vadeli borç ödeme güçlerinin nakit oranı bağlamında güçlü olduğu saptanmıştır. Buna karşın Türkiye yiyecek-içecek endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin nakit oranlarının finans teorisinde belirtilen standardı olan 0,20'nin altında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Avrupa yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin nakit ve nakit benzeri varlıklarıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünün, Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelere oranla çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Stoklar/Dönen Varlıklar oranı bağlamında bulgular incelendiğinde, söz konusu oranın, Türkiye yiyecek içecek işletmeleri açısından Avrupa'daki yiyecek işletmelerine göre çok yüksek olduğu ve dolayısıyla daha fazla stok bulundurulduğu belirlenmiştir. Kısa Vadeli Alacaklar/Dönen Varlıklar oranı bağlamında bulgular incelendiğinde, söz konusu oranın Türkiye yiyecek içecek işletmelerinde, Avrupa yiyecek içecek işletmelerine göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2014 ve 2016 yılları arasında, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmeleri ile Avrupa ülkelerindeki yiyecek-içecek işletmelerinin finansal yapı oranlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo 4:Türkiye ve Avrupa Yiyecek-İçecek Endüstrisi Finansal Yapı Oran Ortalamaları

FİNANSAL YAPI ORANLARI	TÜRKİYE			AVRUPA		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Kaldıraç Oranı	0,72	0,74	0,79	0,60	0,58	0,57
Öz Kaynaklar / Kaynak Toplamı Oranı	0,28	0,26	0,21	0,40	0,42	0,43
K.V.Y.K./Yabancı Kaynaklar Toplamı Oranı	0,64	0,64	0,68	0,51	0,49	0,47
U.V.Y.K./Yabancı Kaynaklar Toplamı Oranı	0,36	0,36	0,32	0,49	0,51	0,53
Dönen Varlıklar/Aktif (Varlık) Top. Oranı	0,45	0,45	0,46	0,24	0,22	0,22
Mad. Duran Varlıklar /Aktif Toplamı Oranı	0,34	0,34	0,33	0,53	0,53	0,52
Maddi Duran Varlıklar/Öz Kaynaklar Oranı	1,17	1,13	1,11	1,19	1,50	1,38

Finansal yapı oranları, işletmelerin ne oranda yabancı kaynakla ve özkaynakla finanse edildiğini ortaya koymaktadır. Bu oranlar, işletmelerin faaliyetleri neticesinde zarar etmesi, aktiflerinin değer kaybetmesi ya da sonraki yıllarda ön görülen düzeyde fon sağlayamamaları gibi durumlar söz konusu ise, işletmelerin uzun vadeli yükümlülüklerini karşılayıp karşılayamama konusuna ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır (Ceylan ve Korkmaz, 2010).

Tablo 4 incelendiğinde, analiz döneminde Avrupa yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin, Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin ortalamasına göre daha düşük kaldıraç oranlarına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu oranın finans teorisinde genel olarak 0,50 olması kabul edilebilirken özellikle Türkiye ortalamaları bu standardın oldukça üzerindedir. Genel olarak kaldıraç oranları bağlamında hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek endüstrisindeki işletmelerin analiz döneminde öz kaynağa oranla daha fazla borç kullanımına gittikleri, ancak Türkiye'deki işletmelerde bu düzeyin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öz kaynakların toplam kaynaklara oranı bağlamında bulgular incelendiğinde, Avrupa yiyecek içecek işletmelerinde, aktiflerin işletme sahiplerince finanse edilme oranının yıllar itibarıyla arttığı, buna karşın Türkiye'de bu durumun yıllar itibarıyla azaldığı görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin öz kaynak bağlamında çok güçlü olmadıkları söylenebilir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların yabancı kaynaklar toplamına oranına ilişkin bulgular incelendiğinde; Türkiye'deki işletmelerin Avrupa'daki işletmelere oranla daha fazla kısa vadeli yabancı kaynak kullanımına gittikleri söylenebilir. Uzun vadeli yabancı kaynakların yabancı kaynaklar toplamına oranına ilişkin bulgular incelendiğinde, Türkiye yiyecek içecek endüstrisine ilişkin söz konusu oranın, Avrupa yiyecek içecek işletmelerinin endüstri ortalamalarının altında gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Dönen varlıkların, varlık toplamına oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde; Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin dönen varlık yatırımlarının Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerine oranla oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinde dönen varlık yatırımlarının duran varlık yatırımlarına yakın olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın Avrupa'daki

yiyecek içecek işletmelerinde ise daha çok duran varlık yatırımlarının gerçekleştiği yani sabit varlık ağırlıklı işletmeler oldukları görülmektedir.

Maddi duran varlıkların varlık toplamı oranı ortalamaları incelendiğinde ise analiz döneminde Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin varlık yapısındaki maddi duran varlık oranının Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin daha fazla sabit varlığa yönelmiş oldukları söylenebilir. Maddi duran varlıkların öz kaynaklara oranına ilişkin Tablo 4'te sunulan bulgular incelendiğinde ise Türkiye yiyecek içecek endüstrisinde, söz konusu oran ortalamalarının yıllar itibarıyla düşüş eğilimi gösterdiği, buna karşın Avrupa yiyecek içecek endüstrisi ortalamalarının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Söz konusu oran, fiziki yapıya sahip iktisadi kıymetlerin ne ölçüde öz kaynaklar ile karşılandığını ifade etmektedir. Oranın 1' den küçük olması arzu edilmektedir. Çünkü bu durum duran varlıkların tamamının öz kaynaklar ile finanse edildiği anlamına gelmektedir (Çabuk ve Lazol, 2008). Bu bağlamda Avrupa yiyecek içecek işletmelerinin maddi duran varlık yatırımlarını finanse ederken Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine kıyasla daha fazla yabancı kaynaklara başvurdukları söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda 2014, 2015 ve 2016 yıllarında, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmeleri ile Avrupa ülkelerindeki yiyecek-içecek işletmelerinin faaliyet oranlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo 5:Türkiye ve Avrupa Yiyecek-İçecek Endüstrisi Faaliyet Oran Ortalamaları

FAALİYET ORANLARI	TÜRKİYE			AVRUPA		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Stok Devir Hızı	21,7	15,6	16,4	32,6	31,8	31,4
Alacak Devir Hızı	19,9	19,7	16,5	62,4	61,0	48,1
Çalışma Sermayesi Devir Hızı	3,2	3,5	3,4	6,3	6,6	5,9
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	6,4	6,0	7,2	6,3	5,7	5,3
Duran Varlık Devir Hız	3,2	3,0	3,0	1,6	1,5	1,5
Öz Kaynak Devir Hızı	5,0	5,8	5,9	1,9	4,7	3,1
Aktif Devir Hızı	1,3	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0

Faaliyet oranları, işletme yönetiminin sahip olduğu varlıkları kullanırken etkin ve verimli olup olmadığını ölçmek için kullanılmaktadır. Diğer şartlar aynı kaldığı takdirde, devir hızları ne kadar yüksek olursa, karlılık da o derece yüksek olabilmektedir (Met, 2013). Tablo 5'te sunulan Türkiye ve Avrupa yiyecek içecek endüstrisi stok devir hızı ortalamaları karşılaştırıldığında, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde, stokların satışlara dönüşme hızının daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Avrupa yiyecek içecek işletmelerinde daha etkin bir stok yönetimi olduğunu söylemek mümkündür.

Alacak devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye yiyecek içecek endüstrisinde alacak devir hızlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Avrupa yiyecek içecek işletmeleri açısından, oran ortalamalarının Türkiye'ye nazaran daha yüksek olması, bu işletmelerin cari ve likidite oranları düşük olsa dahi borçlanmalarını karşılama hususunda daha rahat olmasını sağlayabilir.

Çalışma sermayesi devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Avrupa yiyecek-içecek işletmelerinin her bir yıl için oranlarının daha

yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Avrupa yiyecek-içecek işletmelerinin çalışma sermayesi yönetimini, Türkiye'deki yiyecek-içecek işletmelerine oranla daha etkin gerçekleştirdikleri ve iş hacmi için gerek duydukları finansman ihtiyacının daha az olduğu söylenebilir.

Maddi duran varlık devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde hem Türkiye yiyecek içecek işletmelerinin hem de Avrupa yiyecek içecek işletmelerinin bu oran için önerilen standart değer olan 5'in üstünde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'deki yiyecek-içecek işletmelerinin 3 yıl bağlamında da Avrupa ortalamalarının üzerinde oranlar sergilemektedir. Dolayısıyla, Türkiye yiyecek içecek işletmelerinin maddi duran varlıklarını daha etkin kullandığını ya da sahip oldukları maddi duran varlıklarını kapasitelerinin üzerinde kullandıklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde maddi duran varlıkların payının daha yüksek olmasının da bu sonucun elde edilmesinde etkin olduğu söylenebilir.

Duran varlık devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye'deki yiyecek-içecek işletmelerinin duran varlıklarını Avrupa'daki işletmelere oranla daha verimli kullandığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde duran varlıkların payının daha yüksek olmasının da bu sonucun elde edilmesinde etkin olduğu söylenebilir.

Öz kaynak devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin, öz kaynaklarını daha verimli ve ekonomik kullandıklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde öz kaynakların payının daha yüksek olmasının da bu sonucun elde edilmesinde etkin olduğu düşünülmektedir.

Aktif devir hızı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Avrupa yiyecek içecek endüstrisi ile Türkiye'deki yiyecek içecek endüstrisi ortalamaları arasında çok büyük bir farklılık görülmesi de Türkiye yiyecek içecek endüstrisinde çok az da olsa daha yüksek olduğu ve dolayısıyla işletmelerin aktiflerini Avrupa'daki işletmelere oranla biraz daha verimli kullandıkları söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda 2014, 2015 ve 2016 yıllarında, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmeleri ile Avrupa ülkelerindeki yiyecek-içecek işletmelerinin karlılık oranlarının ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo 6: Türkiye ve Avrupa Yiyecek-içecek Endüstrisi Karlılık Oran Ortalamaları

KARLILIK ORANLARI	TÜRKİYE			AVRUPA		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Öz Kaynak Karlılığı Oranı	0,06	0,13	(0,01)	0,08	0,30	(0,09)
Aktif Karlılığı Oranı	0,02	0,02	(0,01)	0,03	0,02	0,00
Ekonomik Rantabilite Oranı	0,05	0,06	0,04	0,04	0,09	0,07
Brüt Kar Marjı Oranı	0,23	0,25	0,25	0,48	0,48	0,49
Satılan Malın Maliyeti/Net Satışlar Oranı	0,77	0,75	0,75	0,52	0,52	0,51
Faaliyet Kâr Marjı Oranı	0,03	0,04	0,04	0,04	0,03	0,06
Faaliyet Giderleri /Net Satışlar Oranı	0,20	0,21	0,21	0,44	0,45	0,43
Net KârMarjı Oranı	0,01	0,01	(0,02)	0,01	0,02	(0,02)
Faiz Giderleri /Net Satışlar Oranı	0,04	0,04	0,05	0,03	0,03	0,03
Faiz ve Vergiden Önceki Kâr/ Faiz Giderleri Oranı	3,13	1,52	1,12	7,69	13,42	(0,14)

Karlılık oranları, işletmelerin faaliyetlerinin tamamında karlı olup olmadığını yorumlamak, geçmişteki kazanç gücünü belirlemek ve faaliyetlerinin etkinlik derecesini ölçmek amacıyla hesaplanmaktadır (Toroslu ve Durmuş, 2016). Tablo 6 incelendiğinde, 2014 ve 2015 yıllarında Avrupa'daki yiyecek-içecek işletmelerinin ortaklarca tahsis edilen öz kaynaklarını, Türkiye'deki yiyecek-içecek işletmelerine oranla daha etkin ve verimli kullandıkları gözlemlenmektedir. 2016 yılında ise hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek işletmelerinin öz kaynak karlılığı oranlarının negatif olduğu görülmektedir. Aktif karlılığı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek işletmelerinde her 3 yıl için de oranların birbirine çok yakın ve çok düşük olduğu görülmektedir.

Ekonomik rantabilite oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye ve Avrupa yiyecek içecek endüstrisinde bu oranın dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Ekonomik rantabilite oranı, işletmelerin sağladıkları fonların getirisinin ölçülmesi amacıyla hesaplanmakta ve oranın öz kaynak karlılığı oranından düşük olması arzu edilmektedir. Tersi durumda, yabancı kaynak maliyetinin optimal düzeyin üzerinde olduğu söylenebilmektedir (Toroslu ve Durmuş, 2016). Türkiye ve Avrupa oranları incelendiğinde, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin toplam kaynaklarını, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine oranla daha karlı kullandıkları görülmektedir. Diğer taraftan hem Türkiye hem de Avrupa işletmelerinin 2016 yılı ekonomik rantabilite oranlarının, öz kaynak karlılığı oranından yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla söz konusu yılda yabancı kaynak maliyetlerinin normalin üzerinde seyrettiğini söylemek mümkündür.

Brüt kâr marjı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde brüt kâr marjının daha yüksek gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde, net satışlar içerisinde satılan malın maliyetinin Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine kıyasla daha az olduğu dolayısıyla satış ve üretim maliyetlerinin Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinde daha etkin kontrol edildiğini söylemek mümkündür. Satılan malın maliyeti/net satışlar oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde ise söz konusu oranın 3 yıl için de Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinde net satışları gerçekleştirmek için katlanılan üretilen ve satılan malın maliyetinin Avrupa'daki işletmelere kıyasla daha fazla olduğu söylenebilir.

Faaliyet kâr marjı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, Türkiye ve Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin oran ortalamalarının 2014 ve 2015 yılları için birbirlerine oldukça yakın ve düşük gerçekleştiği söylenebilir. Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin ortalamalarının 2014 ve 2015 yılları arasında azaldığı dolayısıyla, endüstrinin esas faaliyet karlılığının ve verimliliğinin düştüğü ifade edilebilir. 2016 yılında ise hem Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin söz konusu yıldaki oranına hem de bir önceki yıla kıyasla artmış olduğu görülmektedir. Bu durum, Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin 2016 yılında esas faaliyetlerinin daha karlı ve verimli olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Türkiye açısından ise, 2014 ve 2015 ve 2016 yıllarına doğru küçük de olsa bir artış söz konusudur. Bu bağlamda endüstrideki işletmelerin ana faaliyetlerinin bir önceki yıla oranla daha karlı olduğunu söylemek mümkündür. Faaliyet giderleri/net satışlar oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, her yıl için Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine kıyasla net satışlarına göre daha fazla faaliyet giderlerine katlandıkları söylenebilir.

Net kar marjı oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, oranın tüm yıllar bağlamında çok düşük seviyelerde gerçekleştiği hatta 2016 yılında hem Türkiye'deki hem de Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin negatif net kar marjına sahip oldukları gözlemlenmektedir. Faiz giderleri/net satışlar oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, oran ortalamalarının genel anlamda analiz döneminde birbirlerine yakın olduğu ancak Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin her bir para birimlik net satışında Avrupa ülkelerindeki yiyecek içecek işletmelerine oranla daha fazla finansman giderine katlandıklarını söylemek mümkündür.

Faiz ve vergiden önceki kâr/ faiz giderleri oranı bağlamında elde edilen bulgular incelendiğinde, 2014 ve 2015 yıllarında Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin faiz ödemelerini karşılama yeteneğinin, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerine oranla daha fazla olduğu söylenebilir. 2016 yılında ise hem Türkiye hem de Avrupa işletmelerinin bir önceki yıla göre düşüş eğiliminde oldukları hatta Avrupa işletmelerinin negatif bir seyir gösterdiği gözlemlenmektedir. Söz konusu oran, bir dönemde finansman giderlerinin kaç katı kadar gelir elde edildiğini göstermekte ve 7:1 ya da 8:1 seviyelerinde olması yeterli kabul edilebilmektedir (Akgüç, 2011).

5. Sonuç ve Öneriler

Günümüzdeki teknoloji ve gelişen üretim şekilleri, diğer işletmelerde olduğu gibi yiyecek içecek işletmelerinde de yoğun rekabet ortamına neden olmaktadır. İşletme sayıları her geçen gün artış gösterdiğinden, yiyecek içecek işletmeleri rekabet karşısında ayakta kalabilmek ve belirlediği hedeflerine ulaşabilmek için yerine getirdiği faaliyetlerin verimlilik düzeyini belirlemek, finansal faaliyetlerini planlamak, yürütmek ve kontrol etmek amacıyla mevcut finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını ortaya koymalıdır. Bu bağlamda, finansal kontrol ve finansal planlama süreçleri için finansal analiz gerçekleştirilmesi şart olmaktadır. Çünkü finansal analiz, işletmeye yatırım yapmış ya da yapacak olan kişi ve kurumlara, fon sağlayıcılarına, yöneticilere, çalışanlara ve devlete işletmenin mevcut finansal yapısı konusunda güvenilir bilgiler sunmaktadır. İşletmelerin ve endüstrilerin mevcut durumunun belirlenmesi ve işletmeler ile endüstriler arası kıyaslama yaparak finansal performanslarının ölçülmesi için finansal analiz tekniklerinden biri olan oran analizi oldukça önemli ve sık başvurulan bir finansal analiz tekniğidir.

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye ve Avrupa'daki yiyecek içecek endüstrisinin finansal performanslarının finansal analiz tekniklerinden biri olan oran yöntemiyle analiz edilerek elde edilen bulgular bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir. Bu amaçla, Türkiye yiyecek içecek endüstrisi için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından hazırlanan ve yayınlanan endüstri oran ortalamalarından ve Avrupa'da 9 ülke borsasında işlem gören 40 adet halka açık yiyecek içecek işletmesinin Thomson Reuters Eikon finansal veri tabanından elde edilen finansal tablolarından yararlanılmıştır. Analiz kapsamındaki yiyecek içecek işletmelerinin 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ilişkin finansal performanslarını belirlemek amacıyla likidite, finansal yapı, faaliyet ve karlılık oranları hesaplanarak ortalamaları alınmış ve söz konusu oranlarının her bir yıl bağlamında göstermiş olduğu değişimler incelenmiştir.

Araştırmada gerçekleştirilen likidite analizi sonucunda; Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerinin cari oran, asit test oranı ve nakit oranı bakımından Türkiye yiyecek içecek endüstrisi işletmelerine kıyasla daha yüksek ortalamalara sahip olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Avrupa yiyecek içecek endüstrisinin kısa vadeli borçlarını karşılama gücünün Türkiye yiyecek içecek endüstrisine göre daha yüksek olduğu

söylenbilir. Stoklar/dönen varlıklar oran ortalamaları incelendiğinde ise dönen varlıklar içerisinde stokların payının Türkiye yiyecek içecek işletmeleri açısından Avrupa'daki yiyecek işletmelerine göre çok yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin daha fazla stok bulundurduğunu ve stoklara bağımlılığın daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Fazla stok bulundurma stok maliyetlerini ve sigorta giderlerini arttıracığından zarar edilmesine neden olabilmektedir. Öte yandan aşırı stok bulundurma; bozulma ve zarar görme gibi riskleri de artırabilmektedir. Eğer stoklar kısa sürede ve uygun maliyetlerle elde edilebiliyorsa Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin gereğinden fazla stok bulundurmamaları önerilebilir. Kısa vadeli alacaklar/dönen varlıklar oranı incelendiğinde ise dönen varlıklar içerisinde kısa vadeli alacakların Türkiye yiyecek içecek işletmelerinde, Avrupa yiyecek içecek işletmelerine göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla, Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin kredili satışlarının Avrupa'daki işletmelere kıyasla daha fazla olduğu ve alacaklara bağımlılığın daha fazla olduğu söylenebilir. Alacakların fazla olması, tahsilât problemlerinin meydana gelmesine ve kaynak maliyetlerinin artmasına neden olabilmektedir. Buna karşın, esnek satış politikası izlemek satış hacmini arttırabileceğinden, eğer alacaklar finanse edilebiliyorsa ve söz konusu durum iş hacminin ve karlılığın artmasını sağlıyorsa bu oranın yüksek seyretmesi problem teşkil etmeyecektir. Aksi durumda, Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin alacak politikalarını gözden geçirmeleri ve alacaklarını azaltmaları önerilebilir.

Türkiye ve Avrupa'daki yiyecek içecek endüstrisinin finansal yapı oranları karşılaştırıldığında hem Türkiye hem de Avrupa yiyecek-içecek endüstrisindeki işletmelerin analiz döneminde sahip oldukları varlıkların finanse edilmesinde, öz kaynaklara kıyasla daha fazla borç kullanımına yöneldikleri saptanmıştır. Ancak Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin öz kaynaklarına kıyasla daha yüksek borçlanma oranlarına sahip oldukları görülmüştür. Bu oranın genel olarak 0,50 olması kabul edilebildiğinden ve bu düzeyden sonra borçlanma oranını arttırmanın işletme riskinin artmasına dolayısı ile işletmenin finansal sıkıntı içerisine girmesine neden olabileceği unutulmamalıdır. Öz kaynak ile finansmanın, işletmelerin yatırımlarını finanse etmek için kullanılan diğer fon kaynaklarına göre vadesiz olması ve faiz ödeme zorunluluğu olmadığı göz önünde bulundurulduğunda işletmelere öz kaynaklarını daha fazla güçlendirmeleri önerilebilir. Yabancı kaynakların vade yapısı incelendiğinde ise Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin, Avrupa'daki yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelere oranla toplam kaynakları içerisinde kısa vadeli borçlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Buna karşılık, Avrupa yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak kullanımının Türkiye yiyecek içecek endüstrisi işletmelerine kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu durum, Türkiye'de uzun vadeli fon sağlayan kurumların Avrupa ülkelerindeki uzun vadeli fon sağlayıcılarına kıyasla daha muhafazakâr yaklaşımlarından ve dolayısıyla ülkemizde uzun vadeli kaynak temini konusunda imkânların kısıtlı oluşundan kaynaklanmış olabilir. Dönen varlıkların varlık toplamına oranı incelendiğinde, Türkiye yiyecek içecek endüstrisindeki işletmelerin varlık toplamı içerisinde dönen varlık yatırımları payının Avrupa yiyecek içecek endüstrisi işletmelerine kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Kısa süreli yatırımlar daha kısa bir zaman aralığında kara dönüşebilir fakat satışların düştüğü ya da alacakların zamanında tahsil edilememesi Türkiye'deki yiyecek içecek işletmelerinin kısa vadeli fonlarını karşılama hususunda sıkıntı yaşamalarına neden olabilir. Maddi duran varlıkların varlık toplamına oranı bakımından ise Avrupa yiyecek içecek işletmelerinin varlık toplamı içerisindeki maddi duran varlıklarının payının Türkiye yiyecek işletmelerine göre daha fazla olduğu dolayısıyla Avrupa'daki işletmelerin daha fazla sabit varlıklara yöneldikleri söylenebilir.

Söz konusu sonuçlar; Karadeniz ve diğ., (2017) ve Koşan ve Karadeniz (2014) çalışmalarında elde edilen sonuçlarla da benzerlik göstermektedir.

Türkiye ve Avrupa'daki yiyecek içecek endüstrisinin faaliyet oranları karşılaştırıldığında, Avrupa yiyecek içecek işletmelerinin stoklarını, alacaklarını ve çalışma sermayesini Türkiye yiyecek içecek işletmelerine kıyasla daha etkin ve verimli bir şekilde kullandıkları belirlenmiştir. Türkiye'deki işletmelerin ise stoklarının, alacaklarının, çalışma sermayesinin yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Türkiye'deki yiyecek içecek işletmeleri, daha etkin bir stok yönetimi planlayarak ve maliyetleri düşürerek fiyat avantajıyla stok devir hızlarını arttırabilirler. Bununla birlikte, müşteri beğeni-isteklerini göz önünde bulundurarak daha çok müşteriye ulaşip, müşterilerle iyi ilişkiler sürdürerek ve daha etkin pazarlama yöntemleriyle de stok devir hızını arttırmak mümkün olabilmektedir. Yine alacak devir hızını arttırmak için, alacakların tahsili konusunda daha etkin davranılmalı, kredili satışlar hususunda daha sıkı bir politika uygulanmalı, vadeli olarak gerçekleştirilen satışların tahsilât süresini düşürmek için kısa vadeli satış politikasına geçilmeli ve vadeli satışların yapıldığı müşteriler hususunda seçici davranılmalıdır.

Türkiye ve Avrupa'daki yiyecek içecek endüstrisinin karlılık oranları karşılaştırıldığında, Avrupa'daki işletmelerin Türkiye'deki işletmelere kıyasla daha iyi bir performans sergiledikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan, Türkiye yiyecek içecek endüstrisinde satışların maliyeti kalemi Avrupa yiyecek içecek endüstrisine kıyasla oldukça yüksektir. Söz konusu durum, Koşan ve Karadeniz (2014) çalışmalarında elde edilen sonuçlarla da benzerlik göstermektedir. Maliyet kalemlerinin yüksek olması, brüt satış karının Türkiye yiyecek içecek endüstrisi açısından daha düşük gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Bu sonuç doğrultusunda, Türkiye yiyecek içecek işletmeleri açısından maliyetlerin azaltılması önerilebilir. Avrupa yiyecek içecek endüstrisinde ise faaliyet giderlerinin Türkiye yiyecek içecek endüstrisine kıyasla oldukça fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda da Avrupa'daki yiyecek içecek işletmelerine faaliyet giderlerini azaltmaları önerilebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçların yiyecek içecek endüstrisinin finansal performansının ölçülmesi ve Türkiye ile Avrupa ülkeleri mukayesesi bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir. Bunun yanında yapılan literatür taraması neticesinde, konuya ilişkin yiyecek içecek endüstrisine yönelik olarak bu kadar çok sayıda oranın analiz edildiği ve karşılaştırılmalı olarak değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, gerçekleştirilen çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilirken, analiz süresinin 3 yıl ile kısıtlı olması, Türkiye'de halka açık yiyecek içecek işletmesinin bulunmayışı ve endüstride faaliyet gösteren işletmelerin finansal tablolarına erişilemediği ve dolayısıyla analizde kullanılan verilerin TCMB'nin hazırlayıp yayınladığı endüstri oranları kullanılarak elde edildiği göz önünde bulundurulmalıdır. Avrupa yiyecek içecek işletmeleri açısından ise çalışmanın gerçekleştirildiği yıllar bağlamında, verileri elde edilen işletmelerden çalışmada kullanılan oranlar açısından eksik ya da sağlıklı verileri olanların çalışma kapsamına alınmadıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu işletmelerin gelecekte finansal tablolarına erişilmesi halinde ileride daha fazla sayıda işletmeye yönelik, daha uzun bir süreçte farklı analiz tekniklerinden yararlanarak çalışmaların çeşitlendirilebileceği ve Türkiye ile küresel bazda gerçekleştirilecek bir analiz çalışmasına da olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara ilişkin olarak sunulan önerilerin, endüstrideki mevcut yatırımcılar ve yöneticiler tarafından dikkate alınarak oluşturulacak etkin ve verimli yatırım ve finansman politikalarıyla küresel rekabet

ortamında endüstrideki diğer işletmelere kıyasla daha başarılı olmak ve işletmenin sürdürülebilirliğini sağlamak bağlamında yararlı olacağı düşünülmektedir.

6. Kaynakça

- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2001), *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, (7.Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (2011), *Mali Tablolar Analizi*, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Aydın, N., Başar, M. ve Coşkun, M. (2014), *Finansal Yönetim*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bakır, H. ve Şahin, C. (2009), *Finansal Tablolar Analizi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Canina, L. ve Carvell, S. A. (2008), "A Comparison of Static Measures of Liquidity to Integrative Measures of Financial and Operating Liquidity: An Application to Restaurant Operators and Restaurant Franchisors", *The Journal of Hospitality Financial Management*, 16(1), ss. 35-46.
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2010), *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Çabuk, A. ve Lazol, İ. (2008), *Mali Tablolar Analizi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakıcı, A. C., Uzpak, B. D. ve Kaynak, M. (2016), "Antakya'da Alakart Servis Yapılan Restoranların Sık Karşılaştıkları İşletmecilik Sorunları Üzerine Bir Araştırma", *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4/ Special issue1, ss. 32-42.
- Çalışkan, O. (2013), "Restoran İşletmelerinde Hizmet Hataları, Hizmet Telafi Stratejileri Ve Müşteri Memnuniyeti İlişkisi", *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 10(3), ss. 65-83.
- Dizkırıcı, A. S. (2014), "Borsa İstanbul Gıda, İçecek Endeksine Kote İşletmelerin Finansal Performanslarının Veri Zarflama Analizi ile Ölçümü ve Malmquist Endeksine Göre Karşılaştırılması", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 63, ss. 152-170.
- Doğdubay, M. (2006), Büyük Ölçekli Otellerdeki Yiyecek-İçecek Departmanlarının Üretim Kayıplarını Önlemeye Yönelik Olarak Üretim Planlaması, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Doğdubay, M. ve Sarioğlan, M. (2010), "Büyük Ölçekli Otel İşletmelerinin Yiyecek-İçecek Ünitelerinde Maliyet Azaltılması ve Maliyet Azaltılmasında Kontrol Sistemlerinin Uygulanabilirliği", *Verimlilik Dergisi*, 4, ss. 14-15.
- Dursun, A. ve Erol, S. (2012), "Denizyolu Yük Taşımacılığı Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Finansal Yapı Analizi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), ss. 367-382.
- İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E. ve Ayyıldız, N. (2015), "Enerji Sektörünün Finansal Analizi: Türkiye ve Avrupa Enerji Sektörü Karşılaştırması", *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(3), ss. 86-97.
- Kaderli, Y. C. (2006). İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Gıda Sektörü Şirketlerinin Finansal Performansının Ölçülmesi ve Öz sermaye Kârlılığını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Karadeniz, E. (2016), "Hastane Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının İncelenmesi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançolarında Bir Uygulama", *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(2), ss. 101-114.
- Karadeniz, E. ve Koşan, L. (2017), "Hastane Hizmetleri Sektörünün Aktif ve Özsermaye Karlılık Performansının Analizi: Hastane Hizmetleri Sektör Bilançolarında Bir Araştırma", *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 5(1), ss. 37-47.
- Karadeniz, E., Beyazgül, M., Dalak, S. ve Günay, F. (2017), "Türk Turizm Sektörünün Finansal Performansının Dikey Analiz Yöntemiyle İncelenmesi: BIST Turizm

- Şirketleri ve TCMB Sektör Bilançoları Üzerinde Bir Araştırma”, *Sosyoekonomi*, 25(32), ss. 105-119.
- Karadeniz, E., Dalak, S., Beyazgül, M. ve Günay, F. (2016), “Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Finansal Performansının Karşılaştırmalı Tablolar Analiz Tekniği İle İncelenmesi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(3), ss. 631-657.
- Karadeniz, E., İskenderoğlu, Ö., Beyazgül, M. ve Zencir, B. (2015), “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründeki Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Banka Kredisi Kullanım Düzeyinin Analizi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 17(1), ss. 57-74.
- Karadeniz, E., Kandır, S. Y., İskenderoğlu, Ö. ve Önal, Y. B. (2011), “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançoları Yardımıyla Oteller ve Lokantalar Sektörünün Finansman Kararlarının İncelenmesi”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 8(1), ss. 1-11.
- Karadeniz, E., Koşan, L., Beyazgül, M. ve Dalak, S. (2016), “Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektörünün Ölçek Temelinde Fon Akım Analizi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektör Bilançoları Üzerinde Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), ss. 257-272.
- Karadeniz, E., Koşan, L., Günay, F. ve Beyazgül, M. (2017), “Türk İmalat Sektöründe Finansal Performansın Gri İlişkisel Analiz Yöntemi ile İncelenmesi: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İmalat Alt Sektör Bilançolarında Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 10(2), ss. 161-184.
- Karapınar, A. ve Ayıkoğlu Zaif, F. (2013), *Finansal Analiz*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kim, H. ve Gu, Z. (2003), “Risk-Adjusted Performance: A Sector Analysis of Restaurant Firms”, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 27(2), ss. 200-216.
- Kim, W.G. ve Ayoun, B. (2005), “Ratio Analysis for the Hospitality Industry: A Cross Sector Comparison of Financial Trends in the Lodging, Restaurant, Airline, and Amusement Sectors”, *The Journal of Hospitality Financial Management*, 13(1), ss. 59-78.
- Koçyiğit, M. (2009), “Havayolu İşletmelerinin Performansının Tobin Q Oranı İle Ölçülmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44, ss. 179-189.
- Koşan, L. ve Karadeniz, E. (2014), “Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının Dupont Finansal Analiz Sistemi Kullanılarak İncelenmesi”, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(2), ss. 75-89.
- Küçüksavaş, N. (2005), *Finansal Muhasebe (Genel Muhasebe)*, İstanbul: Kare Yayınları.
- Met, Ö. (2013), *Turizm ve Ağır İmalat İşletmelerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ngary, C., Smit, Y., Bruwer, J. P. ve Ukpere, W. I. (2014), “Financial Performance Measures and Business Objectives Attainment in Fast Food SMMES in The Cape Metropolis: A Preliminary Liability and Suitability Analysis”, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(20), ss. 909-921.
- Özgülbaş, N., Koyuncu, A. S., Duman, R. ve Hatipoğlu, B. (2008), “Özel Hastane Sektörünün Finansal Değerlendirmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 40, ss. 120-131.
- Perçin, S. ve Ustasüleyman, T. (2007), “Tekstil ve Gıda Sektöründe Etkinlik Ölçümü: VZA-Malmquist TFP Endeksi Uygulaması”, *İktisat İşletme ve Finans*, 22(250), ss. 154-171.
- Planinc, T. ve Kukanja, M. (2016), “Financial Performance of The Slovenian Restaurant Sector”, *Biennial International Congress Tourism & Hospitality Industry*, In Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija, ss. 334-349.

- Sönmez, R. (2008), 4 ve 5 Yıldızlı Konaklama İşletmelerinde Banket (Ziyafet) Hizmetleri Yönetimi (Ankara İlinde Bir Uygulama), *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- TAVAK Vakfı Araştırma Raporu (2016), "Türkiye'de Yeme-İçme(Gastronomi) Sektörünün Boyutları ve Gelişme Eğilimleri",<http://www.tavakvakfi.com/tr/turkiyede-yeme-icmegastronomi-sektorunun-boyutlari-ve-gelisme-egilimleri.html>(04.05.2018).
- Tektaş, A. ve Tosun, E. Ö. (2010),"Yiyecek İçecek Endüstrisinde Uluslararası Performans Kıyaslaması",*Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), ss. 29-44.
- Toroslu, V. M. ve Durmuş, N. C. (2016),*Finansal Tablolar Analizi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2017), "Sektör Bilançoları Oran Formülleri",<http://www3.tcmb.gov.tr/sector/2017/Raporlar/oran.pdf> (25.03.2018).
- Türksoy, A. (2002),*Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Yönetimi*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- TÜRSAB (2016), "TÜRSAB Gastronomi Raporu",https://www.tursab.org.tr/dosya/12302/tursab-gastronomi-turizmraporu_12302_3531549.pdf (30.03.2018).
- Yılmaz, Y. (2012),*Otel ve Yiyecek İçecek İşletmelerinde Ziyafet Organizasyonu ve Yönetimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.